

نقش عالمان دین در دین گرائی و دین گریزی جامعه از منظر قرآن و روایات

پریسا محزونی

چکیده

عالمان دینی پس از پیامبر و ائمه الگوهای برجسته‌ی جامعه‌ی دینی محسوب می‌شوند، بحث از عملکرد شخصی و اجتماعی آنان، به سبب تأثیر همه‌جانبه‌ای که در نحوه‌ی نگرش، پذیرش و عملکرد جامعه‌ی دینی دارند، از اهمیت فوق‌العاده‌ای برخوردار است. زیرا از یک سو می‌تواند معرف اسلام ناب باشد و زمینه را برای دین‌گرایی مردم فراهم کند و از سوی دیگر می‌تواند چهره‌ی ریاکاران و دغل‌بازانی را که موجب دین‌گریزی مردم می‌شوند، در حوزه‌ی دین‌داری آشکار سازد. در این نوشتار که به شیوه‌ی تحلیل محتوا و روش کتابخانه‌ای و اسنادی انجام گرفته، سعی شده به جوانب گوناگون این مهم پرداخته شود. از این رو پس از یک بررسی اجمالی در زمینه‌ی اهمیت تفقه و دانش پژوهی دینی، برخی از خصایص علمای صالح از جمله خشیت، علم به خدای متعال، زهد و پارسایی و محدث بودن ذکر شده که هریک به نوبه‌ی خود سبب دین‌گرایی افراد جامعه می‌شود. سپس برخی از ویژگی‌های علمای فاسد مانند دنیا دوستی، ادعا و خود بزرگ‌بینی، پنهان نگاهداشتن علم، ارتزاق از بیت‌المال و به وظیفه عمل نکردن که باعث دین‌گریزی جامعه می‌شود بیان شده است و در ادامه برخی از وظایف عالمان دین در متن زندگی اجتماعی، که سبب گرایش جامعه به تعلیمات دینی یا گریز از آن‌ها خواهد شد، نام برده شده و تحقیق مختصری ارائه شده است. سپس به عوامل و ریشه‌های دین‌گریزی و موانع تبلیغ سازنده که به نوعی به عملکرد عالمان دین مربوط می‌شود پرداخته شده است. نتایج حاصل از این تحقیق حاکی از آن است که یکی از مهم‌ترین عوامل نهادینه شدن دین در جامعه‌ی دینی، نقش مثبت یا منفی متولیان دین و بویژه علمای دینی، به عنوان ملموس‌ترین الگوهای دین می‌باشد و دیگر این که به سبب اهمیت بسیار ایشان در امر تبلیغ و اشاعه‌ی دین، چنین قشری همواره هدف و گاه وسیله‌ی دین‌ستیزی دشمنان بوده‌اند.

کلید واژه‌ها: علم - تفقه - دین - عالم دین - دین‌گرایی - دین‌گریزی

Abstract

The religious scholars are considered as the dominant samples of religious society after the prophet of Islam and the Imams (p.b.u.t). It is very important to discuss their personal and social performances due to a considerable impact they have on their attitude, acceptance and practice of religious society. Because on one hand it can represent the pure Islam and provide situations for people to have tendency towards religion and on the other hand can reveal hypocritical faces who lead people to be secularists in the orthodoxy. Conducting through content analysis and library documentary method, this study is tried to pay attention to various aspects of this matter. Therefore, following a brief review about the importance of acquiring knowledge of religion and scholarship recognition, some righteous scholars' characteristics such as fearing of God, faith in God and piety that each leads people to attitude to religion in the society individually are mentioned. Then some features of the strayed religious scholars such as worldliness, claim and narcissism, tending to hide their own knowledge, feeding the treasury and failing to task that lead society to secularity are expressed. In the later stage, some of the religious scholars' tasks in social life which have led society to the religious teachings or to get away from them are mentioned. The results of this study indicate that one of the most important factors for institutionalization of religion in a religious society as the most tangible patterns is the positive or negative role of custodians of religion, specially the religious scholars as the most concrete examples of religion. And because of their important role in the publication and propagation of religion, this case has always been the purpose and sometimes the target of the enemies of religion and sometimes the means for avoiding religion.

Keywords: Science - acquiring knowledge of religion – religion - religious scholar– tendency towards religion – secularity.

الملخص

يعتبر علماء الدين نماذج عالية للمجتمع الدينى بعد الرسول (ص) والائمة الطاهرين (ع). و البحث من نتيجة عملهم الشخصى و الاجتماعى مهم جداً بسبب تأثيرهم الشامل فى طريقه النظره، قبول و نتيجة عمل المجتمع الدينى. لأنه معرف الاسلام الخالص من جهه و يهيا المجال لميل الناس الى الدين و من جهه اخرى يستطيع ان يظهر وجه المنافقين الذين يسبون فرار الناس من الدين فى هذا البحث الذى تم من خلال طريقه المكتبه و المنهج التحليلى حاول الباحث ان يقوم بالجوانب المختلفه فى هذا المهم. لهذا بعد دراسه مختصره فى مجال اهميه التفقه الدينى قد ذكر بعض مميزات العلماء الصالحين نحو: الخشيه، العلم بالله، الزهد و كون الانسان محدثاً الذى يسبب كل واحد منها ميل الناس الى الدين. ثم قد جاء بعض مميزات العلماء الفاسدين نحو: حب الدنيا، الغرور و التكبر، اختفاء العلم، الارتزاق من بيت المال، عدم العمل الى الواجب الذى يسبب عدم ميل الناس الى الدين. و فى التالى قد سمى بعض واجبات علماء الدين فى الحياه الاجتماعيه الذى يودى الى نزع الناس الى التعاليم الدينيه او الفرار منها. النتائج الحاصله من هذا البحث تشير الى ان واحداً من العوامل الهامه لتأصل الدين فى المجتمع الدينى، الدور المثبت او المنفى لاولياء الدين خاصه العلماء الدينيين تحت عنوان المس النماذج الدينيه. و بواسطه اهميه كثيره لهؤلاء فى قضيه التبليغ و اشاعه الدين، هؤلاء الناس كانوا غرضاً أو وسيله للعناد فى الدين بسبب الاعداء. الكلمات المفتاحيه: العلم، التفقه، الدين، عالم الدين، الميل الى الدين، عدم الميل الى الدين